

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Голышева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi.....	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarni boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili	280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMLar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlarini	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abduraim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане.....	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfova, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts.....	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari.....	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari.....	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari.....	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан.....	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции.....	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri.....	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish.....	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish.....	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции.....	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определения уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Ho'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зоҳир Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зоҳир Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigor Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafuz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
K. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni.....	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста.....	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlar va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari.....	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles.....	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

INSON KAPITALINI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBASI

Ruzmetova Gulira'no Atabekovna

Urganch davlat universiteti mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: Fikrimizcha, inson kapitalini boshqarishga shakllantirish, amalga oshirish, baholash va muvofiqlashtirish ta'sir qiladi. Shu bilan birga, inson kapitali boshqaruvning uch darajasidan o'tadi: individual, mikro daraja va mezolevel. Individual tarzda boshqaruv subyekti inson kapitalining o'zi ya'ni odamlar; mikro darajada – turli tashkiliy-huquqiy shakldagi korxonalar, makro darajada – hududiy hokimiyat organlari. Obyektlarga ta'sir qilish quyi tizimlarning (elementlarning) ulardan foydalanish va maqsadlar uchun sharoitlarni ajratish bilan o'zaro ta'sir orqali amalga oshiriladi.

Kalit so'zlar: inson kapitali, motivatsiya, rag'batlantirish, tashkiliy tuzilma, boshqaruv, inson kapitalini boshqarish, NASA, SONY, Lockheen Martin.

Abstract: In our view, human capital management is influenced by formulation, implementation, evaluation and coordination. At the same time, human capital passes through three levels of management: individual, micro level and meso level. Individually, the subject of management is human capital itself, i.e. people; at the micro level - enterprises of various organizational and legal forms, at the macro level - regional authorities. Impact on objects is carried out through the interaction of subsystems (elements) with the allocation of conditions for their use and goals.

Key words: human capital, motivation, incentive, organizational structure, management, human capital management, NASA, SONY, Lockheen Martin.

Аннотация: Мы считаем, что на управление человеческим капиталом влияют формулировка, реализация, оценка и координация. При этом человеческий капитал проходит три уровня управления: индивидуальный, микро и мезо. В индивидуальном порядке предметом управления является сам человеческий капитал, то есть люди; на микроуровне - предприятия различных организационно-правовых форм, на макроуровне - региональные органы власти. Воздействия на объекты осуществляются посредством взаимодействия подсистем (элементов) с разделением условий и целей их использования.

Ключевые слова: человеческий капитал, мотивация, стимул, организационная структура, менеджмент, управление человеческим капиталом, NASA, SONY, Локхин Мартин.

KIRISH

Bugungi kunda jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlarining rivojlanishi munosabati bilan shaxsni sifat xususiyatlariga ega bo'lgan mehnat resursi, ya'ni inson kapitali sifatida ko'rib chiqish zarurati vujudga keldi. Jamiyat rivojida ham, umuman davlat iqtisodiyotini rivojlantirishda ham inson kapitalining ahamiyati nihoyatda yuqori bo'lib, bu inson kapitalini ishlab chiqarish omili va uning tarkibiy qismlari, jumladan, mehnat xavfsizligi va samaradorligi sifatida rivojlantirish muammosini birinchi o'ringa qo'yadi. Bu ba'zi iqtisodiy jarayonlarni inson manfaatlari va xatti-harakatlari prizmasidan tasvirlash imkonini keltirib chiqardi.

Inson kapitali aholi daromadlarini va tashkilotlarning raqobatdoshligini oshirish, innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish manbai hisoblanadi. Ushbu faktni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, raqobatbardosh davlat va uning xavfsizligini ta'minlash uchun katta va barqaror investitsiyalar talab qilinadi. Bundan tashqari, zamonaviy iqtisod shuni isbotladiki, inson kapitaliga investitsiyalarning daromadliligi asosiy kapitalga investitsiyalar bilan solishtirganda ancha yuqori hisoblanadi.

Inson kapitalining asosiy tarkibiy qismlari o'z-o'zidan shakllanishi mumkin, ammo o'zining birinchi ijobiy xususiyatlarining to'liq majmuasida bu jarayon ongli va maqsadli boshqarilmasa inson kapitali shakllanmaydi. Menejment nazariyasi va amaliyoti rivojlanishining global tendensiyalaridan biri inson resurslarini boshqarishdan (xodimlarni boshqarish) inson kapitalini boshqarishga o'tish bo'lib, u ustuvor vazifaga aylanishi kerak ^[1].

Fikrimizcha, inson kapitalini boshqarishga uni shakllantirish, amalga oshirish, baholash va muvofiqlashtirish ta'sir qiladi. Shu bilan birga, inson kapitali boshqaruvning uch darajasidan o'tadi: individual, mikro daraja va mezo daraja.

Individual tarzda boshqaruv subyekti inson kapitalining o'zi ya'ni odamlar; mikro darajada – turli tashkiliy-huquqiy shakldagi korxonalar, makro darajada – hududiy hokimiyat organlari hisoblanadi. Obyektlarga ta'sir qilish quyi tizimlarning (elementlarning) ulardan foydalanish va maqsadlar uchun sharoitlarni ajratish bilan o'zaro ta'sir orqali amalga oshiriladi.

Yuqori samaradorlik uchun motivatsiya tizimi, ish tajribasi, qobiliyat va ta'lim darajasi, malakasi, sog'lik holati – bularning barchasi boshqaruv jarayonida inson kapitalini samarali amalga oshirishga yordam berishi kerak. Insonning tabiiy qobiliyatlari ma'lum ma'noda renta keltiradigan yerning boshlang'ich sifatlariga mumkin ^[2]. Bugungi kunda inson kapitali rivojlangan mamlakatlarning asosiy afzalliklaridan biri hisoblanadi. Uning faoliyat yuritishi uchun qulay sharoitlar yaratilgan. Iqtisodiy muammolarni o'z vaqtida hal qilish, mikro va makro darajada barqaror iqtisodiyotni ta'minlash yuqori sifatli bo'lishi zarur.

AQShda ilm-fan, texnologiya va yuqori texnologiyalarning deyarli barcha sohalarida, shuningdek, iqtisodiyotda dunyodagi eng yaxshi mutaxassislar mavjud. Ushbu afzalliklar va ijodiy mentalitet ularga birinchi bo'lib samarali venchur biznesini (Silikon vodiysi) yaratishga imkon berdi, shuningdek uning yordamida yuqori texnologiyalarni, jumladan, nanotexnologiyalarni yaratish va rivojlantirish imkoniyatini yaratdi ^[1].

Yaponiya uzoq vaqtdan beri ko'plab sohalarida, jumladan, ta'lim va o'rtacha umr ko'rishda yuqori darajadagi inson kapitaliga ega. Bu mamlakatda inson kapitalini rivojlantirish axborot texnologiyalari inqilobining ustuvor yo'nalishi hisoblanadi va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadi.

Germaniya haqli ravishda jahon iqtisodiyotining "lokomotivlaridan" biri deb ataladi. Iqtisodiy rivojlanish darajasi, iqtisodiy salohiyatining ko'lami, jahon bozorida ishlab chiqarishdagi ulushi, xalqaro mehnat taqsimotidagi ishtiroki darajasi va boshqa muhim mezonlari bo'yicha u dunyodagi eng yuqori rivojlangan davlatlardan biri hisoblanadi. Germaniyada mineral-xom ashyoning katta zahiralar yoki qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar mavjud emas, shunga qaramay, u quyidagi sohalarida yuqori iqtisodiy o'sish pozitsiyasiga ega:

- ilmiy-texnikaviy taraqqiyotga erishish;
- "inson kapitali"ning yuqori sifati (ta'lim darajasi; kasbiy tuzilma, ijtimoiy tarkib, sog'liqni saqlash holati);
- jahon iqtisodiy munosabatlarida faol ishtirok etish;
- oqilona ichki iqtisodiy siyosat.

Germaniyada ta'limga sarflangan mablag'lar harbiy ehtiyojlar uchun sarflangan mablag'dan 2 barobar, inson taraqqiyotiga yo'naltirilgan barcha investitsiyalar esa harbiy xarajatlardan 15-20 barobar ko'pdir ^[4].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Inson kapitalini boshqarish uchun boshqaruv tizimining asosiy elementlari o'rtasidagi munosabatlarni aniqlash zarur. E.Korotkovning ^[2] fikricha, inson kapitalini boshqarish samaradorligini oshirishga qaratilgan asosiy vositalar va usullar mavjud. Ularni 1-rasmda ko'rishimiz mumkin.

Yana bir xorijlik olim M.Grechka "Xodimlarni o'qitish, ularning salomatligini asrash, ijtimoiy holatlarni ta'minlash – bularning barchasi bugungi kunda nafaqat insonning shaxs sifatida kamol topishida, balki korxonaning yanada raqobatbardosh rivojlanishida ham muhim ahamiyat kasb etadi ^[3]", - deya ta'kidlaydi. Rossiyalik olimlar T.V.Kokuyseva va S.S.Drushlyakovlar o'zlarining tadqiqotlarida taniqli jahon tashkilotlari tajribasi va ularning inson kapitaliga munosabati tahlil qilishadi. Ushbu tashkilotlar tajribasini tahlil qilish maqola mualliflariga raqobatbardosh davlat va uning xavfsizligini ta'minlash uchun katta va barqaror investitsiyalar zarur degan xulosaga kelish imkonini beradi. Shuningdek, mualliflar jamiyat taraqqiyotida ham, umuman davlat iqtisodiyotini rivojlantirishda ham inson kapitalining ahamiyati nihoyatda katta degan xulosaga kelishadi ^[4].

Mahalliy iqtisodchi olim O.Ochilovning fikricha, inson kapitaliga kiritilgan har bir investitsiya yetarli darajada yuqori rentabellik va qoplanish muddatiga ega bo'lsagina o'zini oqlaydi. Shuning uchun real iqtisodiy voqeilikda inson kapitaliga investitsiyalarni amalga oshirish bo'yicha baholash korxona investitsiya siyosatini ro'yobga chiqarishda juda dolzarbdur. Yana bir iqtisodchi olim M.M.Xolmatovning maqolasida raqamli iqtisodiyotni shakllantirish va rivojlantirish sharoitida inson kapitalining o'rni va roli, rivojlantirishning xususiyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, sohalar va tarmoqlarni raqamlashtirish natijasida hosil bo'ladigan yangi kasblar va bu kasblar bo'yicha malakali mutaxassis kadrlarni tayyorlash, unga mos bo'lgan mehnat bozorini shakllantirish haqida so'z yuritilgan.

1-rasm: E.Korotkovning inson kapitalini boshqarish samaradorligini oshirishga qaratilgan asosiy vositalar va usullari*

*Muallif ishlanmasi

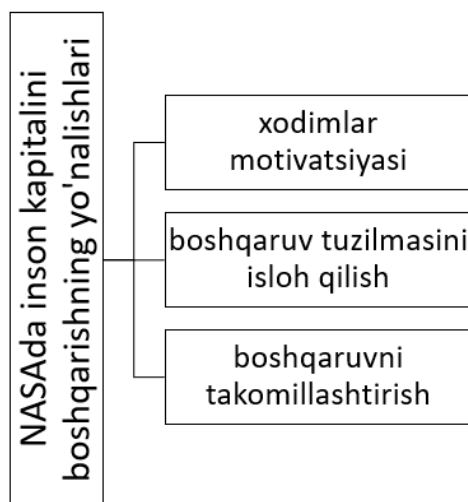
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada inson kapitalini boshqarish bo'yicha jahon tajribasining bir nechta misollari, ishlab chiqarish omili va uning tarkibiy qismlari sifatida inson kapitalini rivojlantirish muammolari, shu jumladan xavfsizlik choralari, jihozlar va mehnat sharoitlari samaradorligi ko'rib chiqiladi, shuningdek, hayotning yuqori sifati baholanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

NASAda inson kapitalini boshqarish (National Aeronautics and Space Administration). Ishlab chiqarish jarayonini takomillashtirish uchun inson kapitalini boshqarish usullaridan biri sifatida NASA doimiy ravishda xodimlarni rag'batlantirish tizimini va korporativ madaniyatni takomillashtirib boradi. Inson resurslarini boshqarishda NASA quyidagi muvofiq uchta yo'nalishda choralar ko'rmoqda (2-rasm).

NASAdagi boshqaruv tashkiloti maqsadlar va xodimlar uchun vakolatlarning aniq belgilanishi kabi xususiyatlar bilan tavsiflanishi mumkin. Agentlik ish rejasini ishlab chiqishda noaniqliklarga yo'l qo'ymaslikka harakat qiladi. Shu bilan birga, ish usullari va tartiblarini tushuntirib beradigan zaxira "ijrochi menejer" mavjud.

2-rasm: NASAda inson kapitalini boshqarish tuzilmasi ^[1]

Inson resurslarini samarali boshqarish va ularni har tomonlama rag'batlantirish ushbu tashkilot muvaffaqiyatining kalitidir. Inson kapitalini boshqarishda asosiy omil sifatida xodimlar motivatsiyasi quyidagi 3-rasmdagi kabi ifodalanadi.

Ish rejasining bajarilishi ustidan aniq nazorat qilish va shu bilan birga, har bir bo'lim tomonidan budget ijrosi ustidan nazorat mavjud. NASAning rag'batlantirish siyosati moddiy va nomoddiy qismlardan iborat. Tashkilot xodimlarining ishlashi bevosita zarur rag'batlantirishni to'g'ri tanlashga bog'liq. NASA hozirda "NASA avtomatlashtirilgan mukofot" tizimi orqali bir qator ichki mukofotlarni ta'sis etadi va boshqaradi. NASA hozirda minimal xodimlar almashinuvi stavkalariga ega. Xodimlarni rag'batlantirishning sanab o'tilgan usullaridan tashqari, NASA o'z xodimlariga ish va dam olish uchun eng qulay shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan barcha imkoniyatlar, kreditlar va kompensatsiyalarni taqdim etadi. Ushbu paketga quyidagilar kiradi:

Moliyaviy yordam. Mehnat bozoriga nisbatan raqobatbardosh ish haqi. Pensiya ta'minoti va bonuslar. Davlat maoshidan tashqari, agar farq mavjud bo'lsa, belgilangan ish haqi va xususiy sektorning o'rtacha ish haqi o'rtasidagi farqni qoplash uchun ish haqining % to'lanadi;

- Oilaviy sharoit. Uy-joy kreditlarini o'z ichiga oladi. Dam olish dasturlari, moslashuvchan ish soatlari, bolalar uchun ta'lim dasturlari, vaqtinchalik uy-joy bilan ta'minlash;
- Qulay ish joyini shakllantirish va yaratish; xodimlar uchun turli xil o'quv dasturlari va ish texnologiyalari;
- Moliyaviy kompensatsiya, mintaqada yashash narxi va ish tajribasining oshishi bilan bog'liq;
- Tibbiy sug'urta va tibbiy markazlar;
- Jiddiy kasalliklar uchun kompensatsiya va stavkalarni saqlash;
- O'z kasalligi yoki oila a'zolaridan birining kasalligi tufayli ta'til berish imkoniyati;
- Mukofotlar va unvonlar dasturida ishtirok etish.

NASA o'zining "NASA FIRST" dasturi deb nomlangan maxsus dasturini ishlab chiqqan. Ushbu dastur jamoaviy ruhni va xodimlar o'rtasida ishlash istagini rivojlantirish uchun mo'ljallangan bo'lib, ya'ni mohiyatiga ko'ra, bu to'rt moduldan iborat bo'lgan bir yillik motivatsion dastur: kuzatish, murabbiylik, guruh loyihalari va turli individual rivojlanish dasturlari. NASA dasturining maqsadi - kompaniyaning maqsadlari va g'oyalari orqali boshqa xodimlarga yordam beradigan, ilhomlantiradigan, rag'batlantiradigan yetakchilar jamoasini yaratish. Garchi bu ishchilarni rag'batlantirishning juda samarali usuli bo'lsa ham, NASA davlat tashkiloti va budjetdan moliyalantiriladi, bu siyosat muhandislarning ish muhitini o'zgartirgan, shuningdek, yanada qiziqarli va ijodiy loyihalarda ishtirok etish imkoniyatini qisqartirgan.

SONY korporatsiyasida inson kapitalini boshqarish. So'nggi yillarda kompaniyaning o'z mablag'i qariyb 45 mlrd dollarga yaqinlashdi. Aylanma mablag'i esa 50 mlrd dollardan oshmoqda. 2022-2023-moliyaviy yilda (31-martda tugadi) kompaniyaning sof foydasi 7 mlrd dollar atrofida bo'ldi 2022-yilda kompaniya kapitalizatsiyasi 137 mlrd dollarga baholangan. Kompaniyaning o'nga yaqin asosiy bo'limlari va ularning tarkibida bir necha o'nlab bo'linma bor. Bugun dunyoning ko'plab mamlakatlarida Sony kompaniyasiga tegishli korxonalarda 110 mingdan oshiq odam mehnat qiladi ^[7]. SONY kompaniyasining asosiy maqsadlaridan biri shaffof boshqaruvni ta'minlovchi va o'zgaruvchan dunyoda tez va dinamik qarorlar qabul qilish imkonini beruvchi boshqaruv tizimini yaratishdir. Bu korporativ boshqaruv tizimi Yaponiya Savdo kodeksiga muvofiq amalga oshiriladi. Ushbu tizim direktorlar kengashining funksiyalarini kuchaytirish va joriy faoliyat uchun mas'uliyatni oshirish chora-tadbirlarini amalga oshirish uchun mo'ljallangan. Shuningdek, kompaniya biznes axloqi qonunlariga sodiqligini kuchaytirish chora-tadbirlari orqali o'z faoliyatini olib boradi.

3-rasm: NASda inson kapitalini boshqarishda xodimlar motivatsiyasi*

*Muallif ishlanmasi

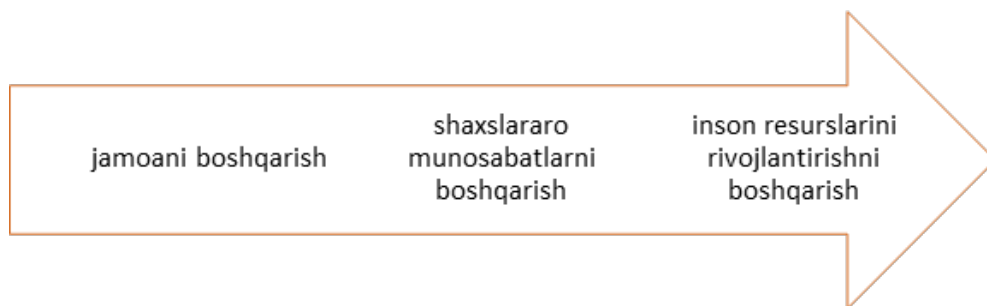
SONY korporatsiyasi o'z oldiga eng muhim maqsadlarni qo'yadi va ushbu maqsadlarga erishish uchun jiddiy ilmiy va texnik vazifalarni ishlab chiqadi. Korporatsiyadagi ish oila prinsipi asosida qurilgan: korporatsiya xodimlari korporatsiyaning qadriyatlari va maqsadlarini baham ko'radilar, birdamlik, ishtirok etish va korporatsiyani "o'ziniki" deb bilish bilan ajralib turadi. Korporatsiyada xodimlarning umumiy jihatlari ko'p va bir-biriga ishonchi anchayin yuqori. Rahbarlar o'qituvchilar kabi fikr yuritadilar. Tashkilot sodiqlik va an'analar, shaxsiy takomillashtirishdan uzoq muddatli foyda olish, jamoaning birlashishi va yaxshilangan axloqiy muhit tamoyillari asosida ishlaydi.

Iyerarxiya yoki raqobatbardosh bozor markazlarining qoidalari va tartiblari o'rniga SONYning o'ziga xos belgilari jamoaviy ish, xodimlarni jalb qilish dasturlari va biznesga sadoqatdir. SONY korporatsiyasi xodimlarining ishi:

- Tashqi muhit bilan birgalikda tashkil qilish;
- O'z malakalari ustida munatazam ishlash;
- Iste'molchilar eng yaxshi hamkorlardir.

Shunga mos ravishda tashkilot ham xodim uchun insoniy tashqi muhitni yaratadigan faoliyatni amalga oshiradi. Boshqaruvning asosiy vazifasi – xodimlarning imkoniyatlarini kengaytirish, tashkilotga sodiqlik ko'rsatishdir.

Korporatsiyaning tashkiliy madaniyati quyidagi boshqaruv xususiyatlari bilan tavsiflanadi (4-rasm).

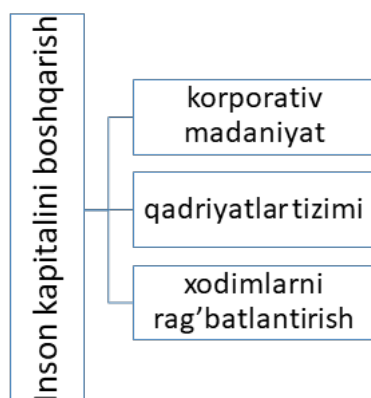

4-rasm: SONY korporatsiyasining tashkiliy-boshqaruv xususiyatlari*

*Muallif ishlanmasi

SONYning inson resurslarini boshqarish samaradorligi mezonlari uning a'zolarining birligi va hamjihatligi, ularning mijozlar ehtiyojlariga sezgirligidir. Shu munosabat bilan xodimlarni baholash mezonlari sifatida kasblar uyg'unligini anglash, ahil jamoada ishlash qobiliyati va ularning mehnatining umumiy ishga individual hissa qo'shishining ahamiyati kabi mezonlardan foydalaniladi.

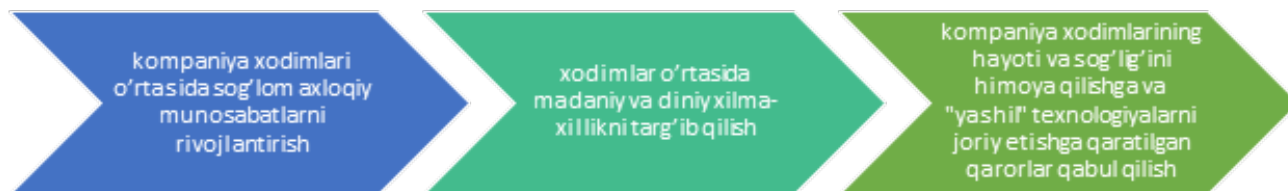
Lockheed Martin korporatsiyasi. Lockheed Martin korporatsiyasi – samolyot ishlab chiqarish, aerokosmik muhandislik, kemasozlik, pochta avtomatlashtirish va aeroport logistikasiga ixtisoslashgan Amerika kompaniyasi. Lockheed Martin butun dunyo bo'ylab taxminan 115 000 xodimlar, jumladan 2022-yil yanvar holatiga ko'ra 60 000 ga yaqin muhandis va olimlar ishlaydi. U 2014-moliya yilidagi daromadi bo'yicha dunyodagi eng yirik mudofaa pudratchisi 2013-yilda Lockheed Martin daromadlarining 78% harbiy savdodan tushgan bo'lib, u AQSh federal hukumati pudratchilari ro'yxatida birinchi o'rinda ^[6].

5-rasm: Lockheed Martin korporatsiyasida inson kapitalini boshqarish sohalari ^[1]

Lockheed Martin shakllanishining har bir bosqichida uning maqsadlari, strategiyalari va ishlab chiqilgan barcha dasturlar uchun maxsus resurslari mavjud edi. Lockheed Martin hozirda tashkilotning umumiy madaniyatini yaratish va mustahkamlashga e'tibor qaratmoqda. Tashkilotning birlashtiruvchi madaniyati – mijozlarga Lockheed Martin kompaniyasining har bir zavodida sifat standartlari bajarilishiga ishonch beradi. Shuni ta'kidlash kerakki, Lockheed Martin har bir xodimning ishlab chiqarish faoliyatini butun korporatsiyaning tegishli maqsadlari bilan bog'laydi. U o'z xodimlarini rag'batlantirish va ularning samaradorligi uchun o'ziga xos tizimni ishlab chiqqan. Yil davomida avtomatlashtirilgan tizim tizimli ravishda xodimlarni sertifikatlash ma'lumotlarini yig'adi va qayta ishlaydi. Ular qayta ishlanadi va keyin xodimlarning kasbiy rivojlanishi haqidagi ma'lumotlar bilan qoplanadi. Bu Lockheed Martinga kadrlar bilan bog'liq muammolarni hal qilish imkonini beradi, ya'ni boshqarish va ular bilan ishlash uchun malakali xodimlarni topish yoki hozirgi faoliyatini yaxshilashga muhtoj bo'lganlarni aniqlash imkonini beradi. Lockheed Martin analitikadan xodimlar nimani qadrlashini hisoblash va aylanmani kamaytirishga yordam beradigan modelni ishlab chiqish uchun foydalanishi mumkin. Shunga asoslanib, menejerlar, agar ularning xodimi raqobatchilarning korporatsiyasiga o'tish istagini bersa, mazkur mutaxassis ular uchun zarur kadr bo'lsa uni olib qolish uchun turli xildagi moliyaviy kompensatsiyalar taklif qilishadi.

Lockheed Martin kompaniyasida yetakchilikka urg'u beriladi. Yetakchilikni rivojlantirish kompaniyaning korporativ madaniyati va inson resurslarini boshqarishni yaxshilashning asosiy usullaridan biridir. Lockheed Martin kompaniyasida yetakchilikni rivojlantirish maqsadi faqat axloqiy jihatdan oqilona harakatlar orqali mukammallikka erishishdir. Bu maqsadga quyidagi vazifalarni bajarish orqali erishiladi

6-rasm: Lockheed Martin kompaniyasida boshqaruvdagi vazifalar ^[1]

Shu bilan birga, unda maxsus yetakchilik va rivojlanish bo'limi mavjud bo'lib, uning asosiy maqsadi yetakchilikni rag'batlantirish va xodimlarni rag'batlantirish hisoblanadi.

To'liq spektrli yetakchilik modelining markazida uning inklyuziv tabiati yotadi u har bir darajada ishlaydi, zavod qavatidan tortib yig'ilish xonasigacha. Shunday qilib, kompaniya iyerarxiyasining barcha darajalarida yetakchilar paydo bo'lib, sog'lom ish muhitini yaratadi va aniq shaxsiy va korporativ maqsadlarga erishish majburiyatini oladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Jamiyat taraqqiyotida ham, umuman davlat iqtisodiyotini rivojlantirishda ham inson kapitalining ahamiyati kattadir. Shuningdek, asosiy kapitalga qo'yilgan investitsiyalar bilan solishtirganda, inson kapitaliga qo'yilgan mablag'larning rentabelligi sezilarli darajada yuqoridir.

Doimiy ravishda xodimlarning rag'batlantirish tizimi va korporativ madaniyatni takomillashtirish yuqorida ko'rib chiqqan kompaniyalarning boshqaruv asosidir.

Xodimlarini doimiy ravishda rag'batlantirish tizimi va korporativ madaniyatini takomillashtirayotgan NASA 3 yo'nalishda ishlamoqda:

- xodimlarni rag'batlantirish
- tashkiliy tuzilmani isloh qilish
- boshqaruvni takomillashtirish

Undan tashqari NASAda kadrlar almashinuvi minimal darajada.

Ushbu yuqoridagi kompaniyalar jamoat tashkilotlari va budjetdan ta'minlanadi.

Tez o'zgaruvchan dunyoda shaffof boshqaruv, tezkor va dinamik qarorlar qabul qilishni hisobga oladigan boshqaruv tizimini yaratish SONY kompaniyasining asosiy maqsadi hisoblanadi.

Ichki motivatsiyaga quyidagilar kuchli ta'sir qiladi: ish haqi, ish beruvchi hisobidan o'qitish imkoniyatlari, martaba o'sishi imkoniyatlari, qo'shimcha to'lovlar (bonuslar, ijtimoiy nafaqalar, ijtimoiy nafaqalar va boshqalar), hurmat va hurmat, qiziqish va qo'llab-quvvatlash. texnik va ijtimoiy tizimlarni, shuningdek, korxona jarayonlarini takomillashtirish bo'yicha individual takliflar bo'yicha menejer ishlaydi.

Xorijiy tajribani tahlil qilish asosida biz rivojlangan mamlakatlarda qo'llaniladigan motivatsiyalar asosida inson kapitalini boshqarishning bir necha usul va yondashuvlarini aniqlaymiz va guruhlaymiz (7-rasm): Bilim talab qiladigan sohalarida inson kapitalini boshqarish bo'yicha xorijiy tajribani tahlil qilish hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan xodimlarning ichki motivatsiyasini rivojlantirishni ta'minlaydigan vositalarning sezilarli darajada rivojlanganligini ko'rsatdi. Fikrimizcha shuning uchun ham yurtimizdagi tashkilotlar ichki motivatsiyani rag'batlantiradigan omillar va shartlarni qabul qilishlari kerak. Tashkilotlarda ishning qiziqarli va innovatsion mazmunlilikini ta'minlash, ish faoliyatining iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatini oshirish, shuningdek, jamoada qulay ma'naviy-psixologik muhitni yaratish. Fikrimizcha ichki motivatsiya hammasidan ustundir, ayniqsa, ish haqqining mosligi, ish beruvchi hisobidan o'qitish va malakasini oshirish, xodimlar o'z martabalarini oshirish imkoniyatiga ega bo'lishlari, hamda qo'shimcha to'lovlar (bonuslar, ijtimoiy nafaqalar, ijtimoiy paketlar va boshqalar)ni joriy qilish, va albatta texnik-ijtimoiy tizimlarni, shuningdek, korxona jarayonlarini takomillashtirish bo'yicha individual takliflarni qabul qilish bo'yicha menejerlar tashkil qilish maqsadga muvofiqdir.

Manba va adabiyotlar:

1. Бражникова Н.Б., Друшляков С.С., Кокуйцева Т.В. Зарубежный опыт управления человеческим капиталом на предприятиях высокотехнологичных отраслей промышленности. Зарубежный опыт управления человеческим капиталом. – Бизнес в законе. – 42015 – 141-145 ст.
2. Коротков Э.М. Концепция российского менеджмента / Э.М. Коротков. – М.: ДеКА, 2004. – 219 с.
3. Гречко М.В. Человеческий капитал как интенсивный фактор развития отечественной экономики в условиях глобальных изменений. Национальные интересы: приоритеты и безопасность. 2013. № 27.

4. Друшляков С.С., Кокуйцева Т.В. пути развития инструментов управления человеческим капиталом на предприятиях ракетно-космической промышленности России//Бизнес в законе. Экономико-юридический журнал//62016-198-200 ст.
5. <https://www.bundestag.de/presse/hib/kurzmeldungen-986976>.
6. <https://www.lockheedmartin.com/en-us/ahead-of-ready.html>
7. <https://kun.uz/uz/34389528>.
8. Sherov A.B. et al. Current issues of financing higher education institutions in the condition of an innovative economy //Gospodarka i Innowacje. – 2022. – T. 21. – C. 127-130.
9. Kuziboev B. et al. The Role of Renewable Energy and Human Capital in Reducing Environmental Degradation in Europe and Central Asia: Panel Quantile Regression and GMM Approach //Energies. – 2023. – T. 16. – №. 22. – C. 7627.
10. Sherov A.B., Ruzmetova G.A. O 'zbekistonda oliy ta'lim tizimi borasida amalga oshirilayotgan islohotlar va uni moliyalashtirishning dolzarb masalalari //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – T. 2. – №. 2. – C. 264-270.
11. Sherov A.B., Ruzmetova G.A. Oliy talim muassasalarini moliyalashtirish modellari//International Conference on Research Identity, Value and Ethics. – 2022. – C. 170-174.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.